

אֵלֵהֶם רַחֵם

ויחי

r0548474308@gmail.com

לע"נ מרת רחל לוי בת תמרה ז"ל

ידך בעורף אויבך (מט ח)

בגמ' ירושלמי (כתובות פ"א ה"ה) בראשונה גזרו שמד ביהודה שכן מסורת להם מאבותם שיהודה הרג את עשו דכתיב "ידך בערף אויבך".

ותניא בספרי ידיו רב לו בשעה שהרג את עשו.

ובגמ' בבלי (סוטה יג:) חושים בן דן שקל קולפא ומחייה ארישיה דעשו ונתרו עיניה ונפלו אכרעיה דיעקב.

ובילקוט שמעוני (וישלח קלג) כאשר ראה עשו שיעקב ובניו יושבים שבעה על מיתת לאה, בא עליהם בחיל גדול וכו' והיה מורה עליהם חיצים, עמד יעקב על חומת הבירה והיה מדבר עם עשו אחיו דברי שלום רעות ואחווה ולא קיבל ממנו עשו. וכו', משך יעקב בקשתו והרג לאדורם האדומי, ועוד משך קשתו והכה לעשו בכסל ימנית, ואז נחלה מן החץ, ונשאוהו בניו והרכיבוהו על עיר והלך ומת שם באדורין, ויש אומרים לא מת שם.

ובמדרש שוחר טוב (תהלים יח): יהודה הרג לעשו. אימתי? בשעה שמת יצחק, הלכו יעקב ועשו וכל השבטים לקבור אותו. והיו הולכין במערה ובוכין. והשבטים עומדים וחולקין כבוד ליעקב. ויצאו חוץ למערה כדי שלא יהא יעקב נמאס ומתבזה לפניהם.

והשחיל עצמו עשו ונכנס למערה. נכנס יהודה אחריו, אמר: שמא הוא הורג לאבא מבפנים. השחיל עצמו ונכנס. ומצא את עשו שהיה מבקש להרוג את אביו. מיד עמד יהודה והרגו מאחריו.

ויש להבין.

התוס' בגיטין (נה: ד"ה ביהודה) תירצו שמא לא מת באותה הכאה עד שעמד עליו יהודה והרגו. וכן ת"י תוס' שאנץ בסוטה (יג.)

התורה תמימה בפרשתן עומד על דברי הירושלמי, ואמנם לא מסורת שוא היא שכן נמצא גם בספרותנו.

ומה שתי' התוס', באמת א"צ לזה כי בהכרח צ"ל שמדרשות חלוקות הן בענין זה יען כי לא רק בשינוי האנשים ההורגים חלוקים המדרשים אך גם בשינוי הזמן. כי בסוטה מבואר שנהרג בעת קבורת יעקב, ובשוח"ט (סי' יח) על הפסוק בתהלים "ואויבי תתה לי עורף" שיהודה הרגו בעת קבורת יצחק.

בחידושי מהר"א אמינו (סוטה יג.) מדייק דבגמ' לא קאמר גבי קולפא דמחייה חושים בן דן, אלא נתון עיניה, ולעולם דמאי דמסיק התם קבורתן מיהא ביום אחד הואי היינו על ידי שהרגו יהודה.

הרמ"ע מפאנו **במשיבת נפש** (אות יז) וביאור הדברים הוא, דהנה חטאי ישראל הם המגבירים את כוחו דעשו, וכהא דאמרו (ספרי עקב ה) לכן כאכול קש לשון אש וחשש להבה ירפא (ישעיה ה) וכי יש לך קש שהוא אוכל אש אלא קש זה הוא עשו שכל זמן שישראל מרפים את ידיהם מן המצוות הוא שולט בהם. ואמרו (בר"ר סה) בשעה שיעקב מרכין בקולו, ידי עשו שולטות דכתיב (שמות טו) וילונו כל העדה ויבא עמלק.

נמצא דחטאי ישראל הם המגבירים את כוחו דעשו, והראש והראשון מאלו המגבירים את כוחו דעשו הוא שבט דן, ועשו גובר דווקא נגדם, וכהא דאמרו (תנחומא תצא י) ויזנב בך כל הנחשלים אחרריך, רבנן אמרי זה שבט דן שפלטו הענן והיו כולם עובדי ע"ז, שנאמר (דברים כה) ואתה עייף ויגע ולא ירא אלוקים, ע"כ.

נמצא מבואר בזה דעיקר התגברות עשו היתה דווקא נגד שבט דן כי הם היו הירוד שבשבטים, וחטאי שבט דן הם אשר הגבירו את כחו דעשו, ותיקונם הוא שיתחברו אל הצדיקים הבאים משבט יהודה, ואז אפשר שיתעלו כולם ויחזרו בתשובה שלימה, וממילא יכניעו את עשו, ורמזו סודו בהא דחושים הכאו ולא נהרג עד שעמד עליו יהודה והרגו, דהיינו דווקא כאשר מתברר עצמו אל הצדיק היינו אל שבט יהודה אז אפשר שיכניעו את עשו.

אבל מצד אחד תראה דיהודה הרג את עשו רק אחר שכבר הכאו חושים בן דן, והוא דאי אפשר שיעלו התיקונים בתכלית השלימות, אלא אם נתחברו הירודים והגדולים ביחד, וכאשר הגדול מעלה את השפל אז עולה התיקון כראוי.

בספר **ליהודים היתה אורה** – גולדוסר (מאמר כה אות ה') אמר התלמיד (י.פ.ג.): בירושלמי (כתובות א ה) ישנו הסבר מעניין על מנהגם של בני יהודה לייחד את החתן והכלה לפני נישואיהם, ז"ל - "בראשונה גזרו שמד ביהודה, שכן מסורת להם מאבותם שיהודה הרג את עשו דכתיב ידך בעורף אויביך, והיו הולכים ומשעבדין בהם ואונסין את בנותיהן וגזרו שיהא איסטרטיוס (הגמון) בועל תחילה. התקינו שיהא בעלה (ארוסה) בא עליה עודה בבית אביה, מתוך שהיא יודעת שאימת בעלה עליה היא נגדרת (נגררת)". עכ"ל.

משונה הדבר מאד, שבכלל ה"עונש" על שהרג יהודה את עשו, גזרה מלכות רומי (זו אדום) שביהודה תיבעל כל נכנסת לחופה להגמון הרומאי תחילה, איזו מידה כנגד מידה יש כאן?

אכן, במסכת סוטה (יג.) מבואר שהריגתו של עשו היתה בעת שתבע את מקום הקבורה שנתר במערת המכפלה עבור עצמו. וצריך להבין מה חשב לו עשו הרשע, הלא נקראה המערה מערת המכפלה על כי היתה כפולה בזוגות, והלא לאה אשת יעקב היתה קבורה שם – ואיך יקבר עשו כבן - זוגה של לאה?! אכן אדרבא, זו היתה טענתו של עשו הרשע, שלאה שלו היא, וכמו שהיו אנשים אומרים: "גדולה לגדול", ואכן כן היה אילולא דמעוטיה של לאה אמנו. עשו מתייחס ליעקב כמי שגזל ממנו את אשתו הראויה לו. כעונש על יהודה (שהיהודים הם מזרעו וקרובים על שמו) שהרג את עשו אשר תבע להחזיר לו את "אשתו", כביכול, גזרו זרע עשו שיקח האיסטרטיוס האדומי את אשת זרעו של יעקב – ביהודה – בכל כלה הנכנסת לחופה. ע"כ דברי התלמיד.

תגובות, הערות, הנצחות ותרומות להחזקת העלון

יתקבלו בברכה כעת במייל r0548474308@gmail.com